

**РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА**

72 – 4 / 12
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел.бр. 1753 датум: 25.01.2012.

ИЗВЕШТАЈ

**Поткомитету за превенцију тортуре
и других сурових, нељудских
или понижавајућих казни и поступака
о спроведеним припремним активностима
за почетак рада**

**НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА
ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
(НПМ)**

у Републици Србији

Првих 6 месеци: Припрема, не мониторинг

Београд, јануар 2012.

САДРЖАЈ

1. УВОД

1.1. Разлог за подношење извештаја

1.2. Заштитник грађана

1.2.1. Надлежност

Устав Републике Србије

Закон о Заштитнику грађана

1.2.2. Поступање

Контрола

Унапређење и превентивно деловање

1.3. Опциони протокол

1.3.1. Чланство

1.3.2. Одређивање НПМ

1.3.3. Модел НПМ

1.3.4. Разлози за изабрани модел НПМ

2. ПРВИХ ШЕСТ МЕСЕЦИ: ПРИПРЕМЕ ЗА ПОЧЕТАК РАДА НПМ

2.1. Полазиште – План активности НПМ за првих шест месеци: припреме

2.2. Установљење НПМ као посебне организационе јединице

2.3. Обезбеђење средстава за рад

2.4. Успостављање сарадње у обављању послова НПМ

2.4.1. Покрајински омбудсман

2.4.2. Удружења

2.5. Сарадња НПМ са екстерним субјектима

2.5.1. Домаћи ниво

2.5.2. Међународни ниво

2.6. Едукација

2.7. Видљивост

2.7.1. Интернет страница НПМ

2.7.2. Презентација НПМ

2.7.3. Упознавање стручне јавности са радом НПМ

2.8. Остале одлуке значајне за обављање послова НПМ

2.8.1. План посета

2.8.2. Одлука о начину обављања послова

2.8.3. Методологија обављања посета

2.8.4. Одлука о висини накнада

2.9. Пилот посета

3. ЗАКЉУЧАК

1. УВОД

1.1. Разлог за подношење извештаја

Заштитник грађана је 21. децембра 2011. године примио допис Поткомитета за превенцију тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака Уједињених нација (у даљем тексту: Поткомитет), потписаном од стране госпође Мари Амос, чланице Поткомитета. Дописом су од Заштитника грађана тражене информације о методологији рада (укључујући информације о начину на који је рад структурисан, о коришћењу услуга спољних експерата у посетама и о активностима контролних – пратећих посета), као и о плану рада Националног механизма за превенцију тортуре у Србији (у даљем тексту: НПМ) за 2012. годину. Поткомитет је изразио нарочито интересовање за активности на представљању НПМ у Србији и специфичним превентивним фокусом који ће НПМ имати у наредном периоду. Истакнуто је да Поткомитет жели да одржи континуиран дијалог са Заштитником грађана у складу са чланом 11(б) Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака (у даљем тексту: Опциони протокол). У циљу одржавања тог дијалога, Поткомитет је изразио жељу да Заштитник грађана предложи облике сарадње између Поткомитета и НПМ.

Дописом је тражено да се извештај достави пре наредне седнице Поткомитета, до 31. јануара 2012. године.

1.2. Заштитник грађана

1.2.1. Надлежност

Устав Републике Србије

Уставом Републике Србије („Сл.гласник РС“, бр. 98/2006), у члану 138. је прописано да је Заштитник грађана независан државни орган који штити права грађана и контролише рад органа државне управе, органа надлежног за правну заштиту имовинских права и интереса Републике Србије, као и других органа и организација, предузећа и установа којима су поверена јавна овлашћења. Заштитник грађана није овлашћен да контролише рад Народне скупштине, председника Републике, Владе, Уставног суда, судова и јавних тужилаштава. Заштитника грађана бира и разрешава Народна скупштина, у складу са Уставом и законом. Заштитник грађана за свој рад одговара Народној скупштини. Заштитник грађана ужива имунитет као народни посланик. О имунитету заштитника грађана одлучује Народна скупштина. О Заштитнику грађана доноси се закон.

Закон о Заштитнику грађана

Законом о Заштитнику грађана ("Сл. гласник РС", бр. 79/2005 и 54/2007) прописано је да је Заштитник грађана независан, самосталан у обављању послова, државни орган који штити и стара се о унапређењу права грађана и контролише законитост и правилност рада органа државне управе, органа надлежног за правну заштиту имовинских права и интереса Републике Србије, као и других органа и организација, предузећа и установа којима су поверена јавна овлашћења.

У обављању послова из своје надлежности Заштитник грађана поступа у оквиру Устава, закона и других прописа и општих аката, као и ратификованих међународних уговора и општеприхваћених правила међународног права.

Заштитник грађана има право предлагања, односно иницирања доношења закона и измена закона, као и других прописа и општих аката, овлашћен је да у поступку припреме прописа даје мишљења. Овлашћен је да покрене поступак пред Уставним судом за оцену уставности и законитости закона и других прописа и општих аката. Овлашћен је да јавно препоручи разрешење функционера који је одговоран за повреду права грађана, односно да иницира покретање дисциплинског поступка против запосленог у органу управе који је непосредно одговоран за учињену повреду.

Ако нађе да у радњама функционера или запосленог у органу управе има елемената кривичног или другог кажњивог дела, Заштитник грађана је овлашћен да надлежном органу поднесе захтев, односно пријаву за покретање кривичног, прекршајног или другог одговарајућег поступка.

Органи управе имају обавезу да сарађују са Заштитником грађана и да му омогуће приступ просторијама и ставе на располагање све податке којима располажу, а који су од значаја за поступак који води односно за остварење циља његовог превентивног деловања, без обзира на степен њихове тајности, осим када је то у супротности са законом. Заштитник грађана има право да обави разговор са сваким запосленим у органу управе када је то од значаја за поступак који води.

Посебно је прописано да Заштитник грађана право несметаног приступа заводима за извршење санкција и другим местима на којима се налазе лица која су лишена слободе, као и право да са тим лицима разговара насамо.

Заштитник грађана има једног заменика задуженог заштити права лица лишених слободе.

1.2.2. Поступање

Контрола

Заштитник грађана покреће поступак контроле законитости и правилности рада органа управе по притужби грађана или по сопственој иницијативи. Свако физичко или правно, домаће или страно лице које сматра да су му актом, радњом или нечињењем органа управе повређена права може да поднесе притужбу Заштитнику грађана.

Притужба се подноси у писаној форми или усмено на записник и на подношење притужбе се не плаћа никаква такса, нити друга накнада. Притужба садржи назив органа на чији се рад односи, опис повреде права, чињенице и доказе који поткрепљују притужбу, податке о томе која су правна средства искоришћена и податке о подносиоцу притужбе.

Лица лишена слободе имају право да притужбу поднесу у запечаћеној коверти. У свим установама у којима се налазе лица лишена слободе морају се на видан и јаван начин обезбедити одговарајуће коверте, о чему се старају управе ових установа, као и министарство надлежно за послове правде.

По притужбама лица лишених слободе поступа посебно Одељење за заштиту права лица лишених слободе, које има троје запослених. Одељењем руководи заменик заштитника грађана задужен за заштиту права лица лишених слободе.

Уколико у спроведеном поступку утврди да су постојали недостаци у раду органа управе, Заштитник грађана упућује препоруку органу о томе како би уочени недостатак требало отклонити.

Заштитник грађана је надлежним органима упутио око 40 препорука за отклањање утврђених недостатака у раду установа у којима су смештена лица лишена слободе.

Поступцима контроле законитости и правилности рада органа управе по притужбама грађана или по сопственој иницијативи руководи заменик Заштитник грађана задужен за заштиту права лица лишених слободе.

Унапређење и превентивно деловање

Заштитник грађана се стара о унапређењу права грађана, има право да пружањем добрих услуга, посредовањем и давањем савета и мишљења о питањима из своје надлежности делује превентивно, у циљу унапређења рада органа управе и унапређења заштите људских слобода и права.

Заштитник грађана је ради унапређења и заштите права лица лишена слободе, као и превенције мучења и других сурових, нечовечних или понижавајућих поступака или казни, 2. јула 2009. године формирао посебан тим за мониторинг установа у којима се налазе лица лишена слободе - Превентивни механизам Заштитника грађана (у даљем тексту: Превентивни механизам).

Превентивни механизам је пуне две године вршио континуирано и системско прикупљање, проверу и обраду података у вези са заштитом и остваривањем права лица лишених слободе.

У циљу ефикасног рада, установљена је Методологија Превентивног механизма, у којој је прецизиран начин поступања пре, током и након посета установама у којима су смештена лица лишена слободе.

Превентивни механизам је до сада обавио око 50 посета установама у којима су смештена лица лишена слободе, о којима је сачинио извештаје у којима је дато преко 200 предлога мера за отклањање уочених недостатака.

Састав Превентивног механизма, поред запослених у Заштитнику грађана чине експерти, пре свега правници, лекари форензичари, психијатри и психолози.

Обављањем послова Превентивног механизма руководио је заменик заштитника грађана задужен за заштиту права лица лишених слободе.

Превентивни механизам је престао са радом након што је у јулу 2011. године одређено да Заштитник грађана обавља послове НПМ.

1.3. Опциони протокол

1.3.1. Чланство

Република Србија је потписала Опциони протокол 25. септембра 2003. године, Закон о ратификацији је донела 01. децембра 2005. године, а 26. септембра 2006. године је постала држава чланица Опционог протокола.

1.3.2. Одређивање НПМ

Законом о допуни Закона о ратификацији Опционог протокола, усвојеним 28. јула 2011. године на седници Народне Скупштине Републике Србије, Заштитник грађана је одређен да обавља послове НПМ.

1.3.3. Модел НПМ

Модел НПМ у Републици Србији је одређен Законом о ратификацији Опционог протокола. Прописано је да Заштитник грађана послове НПМ обавља у сарадњи са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода.

1.3.4. Разлози за изабрани модел НПМ

Законом је одређено да Заштитник грађана обавља функцију НПМ из више разлога.

Наиме, мандат Заштитника грађана према Закону о Заштитнику грађана обухвата надлежности и овлашћења НПМ предвиђених Опционим протоколом, укључујући и посете установама у којима су смештена лица лишена слободе, разговор са њима, приступ подацима као и упућивање препорука надлежним органима и обавештавање јавности о појави тортуре и унапређењу положаја лица лишених слободе.

Осим наведеног, запажене су интезивне превентивне активности Заштитника грађана чији је стручни тим – Превентивни механизам две године континуирано обављао посете полицијским станицама, притворским јединицама, затворима, установама социјалне заштите стационарног типа, психијатријским установама, прихватилиштима за азиланте итд.

Осим наведеног, одлучни разлог је и то што је Заштитник грађана препознат као орган који своје поступање базира на Париским принципима, а због чега је априлу месецу 2010. године у „А“ статусу акредитован као Национална институција за људска права у систему Уједињених нација.

Разлог за прописивање сарадње Заштитника грађана са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима у обављању послова НПМ лежи у чињеници да су Покрајински Омбудсман АП Војводине и бројна удружења грађана већ дуго година изузетно активни у заштити права лица лишених слободе и превенцији тортуре, као и да поседују велико знање и искуство у мониторингу установа у којима су смештена лица лишена слободе.

2. ПРВИХ ШЕСТ МЕСЕЦИ: ПРИПРЕМА ЗА ПОЧЕТАК РАДА НПМ

2.1. Полазиште – План активности НПМ за првих шест месеци: припреме

Након одређивања НПМ у Србији средином 2011. године, Заштитник грађана није одмах отпочео са посетама установама у којима су смештена лица лишена слободе, већ је првих шест месеци искључиво искористио за организовање усвојеног комплексног модела НПМ и спровођење неопходних припремних радњи као услова за ефикасно обављање мониторинг посета.

2.2. Установљење НПМ као посебне организационе јединице

Заштитник грађана је сходно смерницама Поткомитета установио посебну организациону јединицу у оквиру Стручне службе Заштитника грађана – НПМ. Основни задатак те јединице је рад проактивног карактера - превентивно деловање у циљу спречавања мучења и било ког другог облика злостављања и унапређења положаја лица лишених слободе.

Организационом јединицом НПМ руководи заменик заштитника грађана задужен за заштиту права лица лишених слободе. Осим што има истог руководиоца, та проактивна јединица је потпуно функционално одвојена од постојећег Одељења за заштиту права лица лишених слободе, које има реактивну - контролну функцију.

Урађен је предлог **Описа послова** посебне организационе јединице НПМ. Поред посета установама у којима се налазе лица лишена слободе, НПМ ће састављати извештаје о обављеним посетама тим установама, као и периодичне извештаје о раду, упућиваће препоруке надлежним државним органима, иницираће акта Заштитника грађана којим се предлажу закони и измене закона у вези са превенцијом тортуре. У оквиру послова НПМ предвиђена је и непосредна сарадња за Поткомитетом и другим међународним и регионалним механизмима за заштиту људских права и превенцију тортуре, са државним органима, Националним механизмима за превенцију тортуре других земаља и невладиним организацијама, као и израда и вођење базе података и посебног сајта.

Урађен је и предлог **Систематизације радних места**, којом су предвиђена четири нова радна места: један виши саветник, један саветник и два млађа саветника. За сада, до усвајања **Систематизације радних места**, по уговору на одеђено време запослен је један виши саветник и две млађе саветнице. Тиме је испоштован принцип равнотеже полова. Од наведених запослених, двоје су правници, а једна запослена је дефектолошкиња, чиме је постигнут и баланс различитих области професионалног знања, како је предвиђено чланом 18. Опционог протокола.

2.3. Обезбеђивање средстава за рад

Организационој јединици НПМ су у згради коју користи Заштитник грађана дате на коришћење засебне просторије. Просторије су потпуно опремљене канцеларијским намештајем, телефонима, компјутерима и интернет везом. Запосленима у НПМ су дати мобилни телефони и лап-топови.

У циљу стварања материјалних услова за обављање послова НПМ, превасходно за превоз до установа у којима су смештена лица лишена слободе, од средстава из буџета Заштитника грађана, у децембру 2011. године је купљено комби возило, са 7+1 места за седење (Хјундаи Х1).

У усвојеном буџету Заштитника грађана за 2012. годину су предвиђена посебна, наменска средства за обављање послова НПМ у висини од 7.670.000 динара (око 75.000 еура), у ком износу нису урачуната средства за плате и доприносе за четири предвиђена радна места у посебној организационој јединици НПМ.

Сачињен је финансијски план НПМ за 2012. годину којим је одређена намена одобрених средстава за обављање послова НПМ. Предвиђена плаћања се односе на путне трошкове, дневнице, накнаде експертима и представницима Удружења за учешће у посетама и сачињавање извештаја, опрему, гориво, израду публикације, превозе докумената и сл.

2.4. Успостављање сарадње у обављању послова НПМ

2.4.1. Покрајински омбудсман

Обављено је неколико радних састанака са представницима Покрајинског омбудсмана АП Војводине ради утврђивања облика Законом прописане сарадње у обављању послова НПМ. Упркос у свету уобичајених проблема када је у питању сарадња националних и регионалних/покрајинских омбудсмана, посебно када је потребно установити заједнички институционални рад, договор је на обострано задовољство брзо постигнут. Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су 12. децембра 2011. године потписали Меморандум о сарадњи између Заштитника грађана и Покрајинског омбудсмана у обављању послова НПМ.

Меморандумом о сарадњи се ближе уређује сарадња Заштитника грађана у обављању послова НПМ са Покрајинским омбудсманом. Предвиђено је да се та сарадња остварује тако што ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама на територији АП Војводине у којима су смештена лица лишена слободе. Предвиђено је, такође, да покрајински омбудсман учествује и у планирању посета тим установама, сачињавању извештаја, препорука, мишљења и других аката НПМ. Покрајински омбудсман ће бити укључен и у сарадњу НПМ са представницима цивилног друштва, државним органима и телима, као и у другим активностима НПМ.

2.4.2. Удружења

Обављено је неколико радних састанака са представницима удружења чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода. Сprovedена је и јавна расправа уз учешће академске јавности, бивших осуђеника и медија у циљу размене мишљења и изналагања најбољег модела за остваривање Законом прописане сарадње Заштитника грађана и Удружења у обављању послова НПМ. Упркос деликатности проблема када је у питању сарадња државних органа и цивилног сектора, у динамичној расправи је идентификован модел који је адекватан за постојеће стање у Републици Србији и прихватљив за све потенцијалне учеснике обављању тих послова. Јавна расправа је трајала око 2 месеца, на који начин је испоштован принцип транспарентности предвиђен водичем Асоцијације за превенцију тортуре.

Заштитник грађана је 29. децембра 2011. године у „Службеном гласнику Републике Србије“ и на сајту Заштитника грађана објавио Јавни позив за избор удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ. У позиву је наведено да сарадња обухвата учешће удружења у посетама местима у којима су смештена лица лишена слободе, сачињавање извештаја, препорука, мишљења и других аката, као и обављање осталих послова НПМ. Рок за подношење пријава по јавном позиву је био 15 дана од дана објављивања Јавног позива у „Службеном гласнику Републике Србије“. Указано је да ће поједина удружења бити изабрана за системско праћење положаја лица лишених слободе и појаве тортуре у полицијским станицама, притворским јединицама, затворима, установама социјалне заштите стационарног типа и психијатријским болницама, као положаја посебних рањивих група међу лицима лишеним слободе.

Заштитник грађана је 26. децембра 2011. године донео Решење о образовању Комисије за избор удружења по јавном позиву за сарадњу у обављању послова НПМ у чијем саставу су заменик заштитника грађана, заменик покрајинског омбудсмана, заменик повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, помоћница повереника за заштиту равноправности и генерална секретарка Стручне службе Заштитника грађана.

По Јавном позиву за сарадњу у обављању послова НПМ поднето је 9 пријава, није било пријава које су пристигле по истеку предвиђеног рока. Пријаве су поднели: Виктимолошко друштво Србије, Београдски центар за људска права, Хелсиншки одбор за људска права у Србији, Дијалог, Одбор за људска права – Ваљево, Центар за људска права – Ниш, Међународна мрежа помоћи (IAN), Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом (MDRI-S) и Комитет правника за људска права (YUKOM).

Дана 20. јануара 2012. године заседала је Комисија Заштитника грађана за избор удружења по Јавном позиву за сарадњу у обављању послова НПМ. Током заседања извршена је стручна оцена пристиглих пријава. Комисија је Заштитнику грађана препоручила успостављање сарадње у обављању послова НПМ са свим удружењима која су поднела пријаве, јер сва пријављена удружења испуњавају све услове предвиђене у Јавном позиву.

Комисија је предложила Заштитнику грађана да се у споразумима о сарадњи поједина удружења обавезу да системски прате положај лица лишених слободе и појаву тортуре: Београдски центар за људска права - у полицијским станицама и притворским јединицама, Хелсиншки одбор за људска права у Србији - у затворима, Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом (MDRI-S) - у установама социјалне заштите стационарног типа, Међународна мрежа помоћи (IAN) - у психијатријским болницама, Дијалог и Одбор за људска права Ваљево - положај малолетних осуђених и притворених лица, Виктимолошко друштво Србије – положај жена у затвореним установама.

Заштитник грађана је донео Одлуку о удружењима са којима ће сарађивати у обављању послова НПМ, којом је прихватио предлог Комисије. Одлука је достављена свим подносиоцима пријава по Јавном позиву и објављена на интернет страници Заштитника грађана и на посебној интернет страници НПМ.

Заштитник грађана ће са свим удружењима која су по Јавном позиву поднела пријаве закључио Споразуме о сарадњи у обављању послова НПМ, с тим да ће, сходно предлогу Комисије, поједина удружења обавезати да системски прате положај лица лишених слободе и појаве тортуре у појединим областима.

2.5. Сарадња са екстерним субјектима

2.5.1. Домаћи ниво

На домаћем нивоу Заштитник грађана је у циљу ефикасног обављања послова НПМ договорио низ заједничких активности са Комисијом за контролу извршења кривичних санкција, која је образована у јулу месецу 2011. године одлуком Народне скупштине Републике Србије. Комисија има за циљ вршење контроле извршења кривичних санкција и мере притвора, сагледавање стања у области извршења кривичних санкција и предлагање мера за отклањање неправилности и мера за унапређење живота, третмана и заштите права лица лишених слободе.

Успостављена је интензивна сарадња са Управом за људска и мањинска права при Министарству за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу Републике Србије. Управа је 14. октобра 2011. године организовала конференцију „Стварање услова за рад Националног механизма за превенцију тортуре у Србији и изазови будуће сарадње“, уз учешће представника АПТ и Швајцарског НПМ, Шпанског омбудсмана и НПМ, представника Европске комисије, Савета Европе, Мисије ОЕБС у Србији и представника државних органа и невладиних организација.

2.5.2. Међународни ниво

Мисија ОЕБС у Србији је у протеклом периоду Заштитнику грађана пружила подршку у поступку организовања и стварања услова за ефикасан рад НПМ, чиме је наставила своју досадашњу подршку активностима Заштитника грађана у заштити права лица лишених слободе.

Заштитник грађана је благовремено обавестио Поткомитет и низ други релевантних међународних и регионалних субјеката да је Законом о допуни Закона о ратификацији Опционог протокола Заштитник грађана одређен да обавља послове НПМ, а у непосредним контактима са Mari Amos, чланицом Поткомитета, указано је на досадашње активности које је Заштитник грађана предузео у циљу припрема за ефикасно обављање послова НПМ.

Интезивирана је од раније успостављена сарадња са АПТ, посебно са саветником за Европу и Централну Азију Mathew Pringle, са којим је размотрен низ важних питања за рад НПМ. Заменик заштитника грађана који руководи НПМ присуствовао је на АПТ Општем састанку чланица Опционог протокола „Превенција тортуре, уздизање достојанства, од обећања до акције“, одржаном 10-11. новембра 2011. године у Женеви, Швајцарска.

Интезивирана је од раније успостављена сарадња са Европском мрежом НПМ Савета Европе, посебно са Markus Jaeger, руководиоцем јединице за сарадњу у Дирекцији за људска права и владавину права Савета Европе. Заменик заштитника грађана који руководи НПМ је учествовао у раду округлог стола одржаног 18. октобра 2011. године у Кијеву, Украјина, и 20. и 21. октобра 2011. године у Бакуу, Азербејџан, као и сусрету шефова НПМ на округлом столу одржаном 6. и 7. децембра 2011. године у Љубљани, Словенија.

Заштитник грађана већ дужи период остварује интензивну сарадњу са НПМ Словеније. У протеклом периоду је обављено неколико узајамних посета у циљу разматрања питања која се односе на положај лица лишених слободе, као и организацију и поступање НПМ. Током последњег сусрета у Словенији 27-29. септембра 2011. године, у коме су учествовали и представници Покрајинског омбудсмана, предочена је организација словеначког НПМ, а током заједнички обављене посете једном затвору у околини Љубљане приказана је методологија мониторинга.

Заштитник грађана је наставио раније успостављену сарадњу са Омбудсманом Шпаније, а током бројних сусрета размењена су искуства са представницима НПМ Македоније, Чешке, Литваније, Швајцарске, УК, Албаније, Азербејџана...

2.6. Едукација

Запослени у стручној служби Заштитник грађана су током протеклих година прошли бројне едукације на тему положаја лица лишених слободе и спречавања мучења и било ког другог облика злостављања. Предавачи су били афирмисани експерти у тој области, између осталих Manfred Novak, Eric Rosental, Matthew Pringle, Marco Mona, Renco Bonn, Ivan Šelih, Dainius Puras, Douvile Joudicate, Jan Pfeiffer, Robert Van Voren, као и велики број домаћих стручњака.

Представници Заштитник грађана присуствовали су семинару на тему „Омбудсман и ОПКАТ“ одржаном 13. и 14. септембра 2011. године у Варшави, Пољска.

Уз подршку Мисије ОЕБС у Србији реализован је низ едукативних активности:

У периоду 27-29. септембра 2011. године обављена је студијска посета Словеначком НПМ, у Љубљани, Словенија, чији је модел врло сличан НПМ Републике Србије. Током посете обављен је заједнички обилазак једног затвора недалеко од Љубљане, ком приликом је непосредно приказана методологија, односно поступање словеначког НПМа. У посети је учествовао и представник Покрајинског омбудсмана

13. октобра 2011. године у радној посети код Заштитника грађана био је Mathew Pringle из АПТ, који је представио искуства из ове области, и говорио на тему организације и положаја јединице НПМ у оквиру Омбудсмана, односно о примерима добре и лоше праксе када је у питању организација НПМ, односу Омбудсмана и НВО у обављању послова НПМ.

У протеклом периоду организовано је неколико радионица на тему положаја лица лишених слободе и превенције тортуре и других облика злостављања. Посебна пажња је посвећена положају особа смештених у психијатријским болницама. У раду округлих столова учествовали су и представници Покрајинског омбудсмана и представници цивилног друштва.

2.7. Видљивост

2.7.1. Веб страница НПМ

Постављена је посебна интернет страница НПМ, која садржи све активности НПМ, информације о посетама, препоруке упућене органима, публикације и др. На веб страници ће бити доступни релевантни домаћи и међународни прописи и стандарди. Веб страница је за сада само на српском језику, а у припреми је и верзија на енглеском језику.

2.7.2. Презентација НПМ

Заштитник грађана је 13. децембра 2011. године у Београду, уз подршку Мисије ОЕБС у Србији, одржао округли сто на коме је представљен НПМ. На том скупу су осим представника Заштитник грађана и Покрајинског омбудсмана присуствовали и сви представници цивилног друштва који су током јавне расправе показали жељу за учешћем у НПМ, представници државних органа, међународних и регионалних организација, академске јавности и медија, а запажено је и присуство и учешће у расправи некадашњих осуђеника.

2.7.3. Упознавање стручне јавности са радом НПМ

Заменик заштитник грађана који руководи НПМ одржао је велики број предавања на којима је судије, тужиоце, полицијске службенике, запослене у затворима, полазнике Правосудне академије, студенте медицине и представнике цивилног друштва упознао са надлежношћу НПМ.

2.8. Остале одлуке значајне за обављање послова НПМ

2.8.1. План посета

Донет је План посета НПМ за 2012. годину. План посета је сачињен у складу са договором Заштитника грађана, Покрајинског Омбудсмана и изабраних удружења која су задужена да системски прате положај лица лишена слободе у посебним областима. Пошавши од намере да НПМ у наредне четири године посети све установе у којима се налазе лица лишена слободе, предвиђено је да се током 2012. године обави око 80 посета, од чега 50 полицијских станица, 10 затвора, 5 психијатријских болница, 6 установа социјалне заштите стационарног типа, прихватилиште за странце и 10 домова за старе особе.

2.8.2. Одлука о начину обављања послова

Урађен је нацрт Одлуке о начину обављања послова НПМ којом Заштитник грађана ближе уређује начин обављања послова НПМ.

2.8.3. Методологија обављања посета

Урађен је нацрт Методологије обављања посета НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, која ће се заснивати на претходно донетој методологији Превентивног механизма Заштитника грађана за мониторинг установа у којима су смештена лица лишена слободе.

2.8.4. Одлука о висини накнада

Донета је Одлука о висини накнаде за обављање послова НПМ којом су утврђени критеријуми за одређивање висине накнаде удружењима са којима Заштитник грађана сарађује у обављању послова НПМ, као и висина накнаде ангажованим спољним сарадницима за пружање експертских услуга. По основу ангажовања у активностима НПМ, представницима удружења и спољним сарадницима припада накнада за превоз, накнада за време проведено у посети, као и накнада за сачињавање извештаја.

2.9. Пилот посета

У циљу евалуације постојеће методологије посета затворским установама, Заштитник грађана је 5. децембра 2011. године обавио пилот посету VII павиљону, који се налази у Казнено – поправном заводу у Пожаревцу – Забели. У саставу тима, који је предводио заменик заштитника грађана за заштиту права лица лишених слободе, били су запослени у Стручној служби Заштитника грађана, један психијатар и два лекара форензичара, као и представник невладине организације Хелсиншки одбор у Србији. Циљ посете био је утврђивање постојања тортуре. Посета није била претходно најављена, а по доласку у VII павиљон затворским службеницима је речено да никог не изводе из павиљона, као и да не улазе у ћелије без нашег присуства. Чланови мониторинг тима, подељени у три групе су обишли свих 90 ћелија, као и све остале просторије у павиљону. Лекари чланови тима су обавили кратке ненадзиране интервјуе са свих 240 затвореника понаособ у циљу прибављања информација да ли су исти у протеклих шест месеци били изложени тортури или било ком облику злостављања. Затвореници који су тврдили да су им нанете телесне повреде су на лицу места прегледани од стране лекара форензичара, а њихове повреде су фотографисане.

3. ЗАКЉУЧАК

Заштитник грађна је последњих шест месеци у 2011. години, након што је Законом одређено да обавља послове НПМ, искористио за спровођење свих неопходних припремних радњи за ефикасно обављање послова НПМ.

Уверени смо да ће установљена организација и методологија рада комплексног модела НПМ у Србији, који предвиђа да Заштитник грађана обавља послове НПМ у сарадњи са Покрајинским Омбудсманом и великим бројем специјализованих удружења, омогућити ефикасан рад НПМ од почетка 2012. године.

Заштитник грађана ће свој први редовни извештај о раду НПМ доставити Поткомитету по истеку текуће 2012 године.

ЗАМЕНИК ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА

Милош Јанковић